

**ТАКСОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ
ПАРКІВ І СКВЕРУ ЦЕНТРАЛЬНО-МІСЬКОГО РАЙОНУ
М. КРИВИЙ РІГ**

Н.В. Товстоляк

*здобувач кафедри ботаніки та екології
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»*

Вступ. Із розвитком потужної металургійної промисловості в умовах степової зони виникає нагальна потреба озеленення територій. Процес озеленення міст є динамічним та історично–обумовленим, оскільки, зазвичай, орієнтований перш за все на задоволення потреб суспільства. Крім того, не менш важливим є цільове спрямування, загальна доцільність кожного зеленого насадження. Виконання даного завдання залежить від правильного підходу до добору посівного матеріалу.

Тому актуальним та перспективним напрямком дослідницької роботи залишається визначення найбільш стійких до екологічних умов Криворіжжя видів дерев та чагарників.

Мета роботи – проаналізувати таксономічний склад деревно-чагарникової рослинності парків та скверу Центрально-Міського району м. Кривий Ріг.

Об'єкт та методи дослідження. Об'єктами нашого дослідження були обрані зелені насадження парку культури та відпочинку ім. газети «Правда», дитячого парку ім. Ю. Гагаріна, позабалансового парку ім. Єгорова та скверу по вул. Харитонова, що являють собою зразки різних історичних періодів розвитку паркових насаджень зазначеного територіального осередка.

Для реалізації мети були використані маршрутні та описові методи з подальшою камеральною обробкою отриманих даних [3, 6].

Результати та їх обговорення. Таксономічний аналіз даних показав досить широкий видовий спектр дендрофлори досліджуваної частини Кривого Рогу (у межах 3 зазначених вище парків та 1 скверу) – 79 видів. Вони належать до 52 родів та 27 родин. Характерним для промислового міста є співвідношення голонасінних (Pinophyta) – 10 видів, і покритонасінних (Magnoliophyta) – 69 видів. Хоча першим, у перспективі, слід приділяти більше уваги, оскільки в умовах підвищеного забруднення атмосфери саме вони сприяють її очищенню через виділення фітонцидів. Крім того вони мають високу декоративну цінність, врівноважують окремі елементи екосистеми, виступаючи бар'єром для пилових мас, запобігаючи розповсюдженню деревно-чагарникових шкідників, тощо. Найбільш збагачений видами цього відділу є лівий берег (стара частина) парку ім. газети «Правда» – 9 видів. Серед них численними є яловець звичайний (*Juniperus sabina* L.), ялина колоча (*Picea pungens* Engelm.), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis* (L.) Franco), туя західна (*Thuja occidentalis* L.). Подібний спектр видів має парк ім. Ю. Гагаріна. Найменша різноманітність та кількість представників відділу Pinophyta на правому березі парку ім. газети «Правда» (3 види) та у парку ім. Єгорова (2 види).

Флористичний склад Magnoliophyta домінує. Широко представлені родини: розові (Rosaceae) – 17 видів, вербові (Salicaceae) – 9 видів, бобові (Fabaceae) – 6 видів. Провідними родами є клен (*Acer*) та тополя (*Populus*) – 6 та 7 видів відповідно. У межах всіх 4 об'єктів дослідження зростають клен ясенелистий (*Acer negundo* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), явір (*Acer pseudoplatanus* L.), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum* L.), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.), гледичія колоча (*Gleditsia triacanthos* L.), горіх грецький (*Juglans regia* L.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia* L.), липа широколиста (*Tilia platyphyllos* Scop.), в'яз гладкий (*Ulmus laevis* Pall.). Масиви об'єктів озеленення скомпоновані за рахунок клеу гостролистого (*Acer platanoides*), ясеня звичайного (*Fraxinus excelsior*), робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*), липи широколистої (*Tilia platyphyllos*), в'язу гладкого (*Ulmus laevis*), бересту (*Ulmus minor* Mill.).

Крім того серед загального флористичного складу варто виокремити групу видів «підвищеного ризику» (їх незначна кількість є однією із передумов зникнення): береза темна (*Betula obscura* A. Kotula), катальпа чудова (*Catalpa speciosa* Warder ex Engelm.), каркас західний (*Celtis occidentalis* L.), гінкго дволопатево (*Ginkgo biloba* L.), бундук дводомний (*Gymnocladus dioica* (L.) C. Koch), модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), осика (*Populus tremula* L.), робінія клейка (*Robinia viscosa* Vent), липа срібляста (*Tilia tomentosa* Moench.). Окрему цікаву групу складають червонокнижні види [5]: модрина європейська (*Larix decidua*) (лівий берег парку ім. газети «Правда»), тис ягідний, негній-дерево (*Taxus baccata* L.) (лівий берег парку ім. газети «Правда»),

береза темна (*Betula obscura*) (парк ім. Ю. Гагаріна). А також реліктовий вид – гінкго дволопатеве (*Ginkgo biloba*) (сквер по вул. Харитоновна). Разом вони потребують догляду та більш поглибленого дослідження у плані перспективності їх подальшого використання в озелененні промислового міста.

Спірне питання щодо практичності використання в озелененні викликають окремі види. Зокрема, самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens* L.), оскільки з одного боку він є високодекоративною, відносно маловибагливою до умов зростання рослиною, з іншого – отруйною, що не досить безпечно у місцях відпочинку людей.

Прослідковується характерна закономірність і відносно історичного аспекту розвитку паркового господарства. Найбільша видова насиченість (51 вид) спостерігається на лівому березі парку ім. газети «Правда». Умовний вік цього об'єкту озеленення складає понад сто років. Свій флористичний склад він змінив радикально від фруктового саду до сучасного паркового вигляду, пройшовши ряд суттєвих видових оновлень і поповнень [1, 2].

Молодші за віком, створені вже у радянські часи, парки проектувались і компонувались відповідно до цільового призначення. Так, цінним за своїм видовим складом (46 видів) є колишній ботанічний сад педагогічного університету (сквер по вул. Харитоновна), що поступово через відсутність належного догляду втрачає свою індивідуальність [4]. Парк ім. Ю. Гагаріна, наймолодший, створений за типовими радянськими проектами із врахуванням наявного посівного матеріалу – відповідно, має збіднений видовий склад (32 види). Окремо варто звернути увагу на стан парку ім. Єгорова: видовий склад малочисельний (20 видів), відсутній чагарниковий ярус, за винятком окремих представників бузка звичайного (*Syringa vulgaris* L.), практично не враховані при закладанні композиційні елементи – за типом насаджень він більше нагадує рядові посадки (створювався як місце відпочинку працівників заводу, але функціонально, на наш погляд, більше виконує захисне значення).

Висновки. Таксономічний склад досліджуваних об'єктів озеленення (парку культури та відпочинку ім. газети «Правда», парку ім. Ю. Гагаріна, парку ім. Єгорова та скверу по вул. Харитоновна) представлений 27 родинами, 52 родами та 79 видами. Серед них малочисельними є Голонасінні та окремі представники Покритонасінних, дослідженням яких варто приділити більше уваги. З'ясовано, що існує залежність видового різноманіття від історичних періодів розвитку паркових насаджень, їх безпосереднього цільового використання та процесу організації догляду за ними.

Список використаної літератури

1. Добровольский Г.А. Зелені насадження Криворіжжя / Г.А. Добровольський // Наукові записки Криворізького державного педагогічного інституту. Вип. II. – Кривий Ріг, 1957. – С.117–130.
2. Енциклопедія Криворіжжя у 2-х томах: т. 2 / упор. В. П. Бухтіяров. – Кривий Ріг: ЯВВА, 2005. – С. 816 с.
3. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
4. Савосько В. М. Сучасний стан та динаміка екоморфної структури дендрофлори колишнього Ботанічного саду Криворізького державного педагогічного інституту / В. М. Савосько // Промышленная ботаника. – 2013. – Вып. 13. – С. 241–245.
5. Червона Книга України / Автор-укладач. С. О. Шапаренко. – 4-те вид., доп., зі змінами. – Х.: Торсінг плюс, 2012. – 480 с.
6. Czerepanov S. K. Vascular plants of Russia and adjacent states (the former USSR) / S. K. Czerepanov. – Cambridge: Cambridge university press, 1995. – 560 с.